

עת לחננה

בירורי הלכה בענייני בניין המקדש השלישי וחידוש עבודת הקרבנות ועלייה להר הבית בזמן הזה

הרב יצחק שטרן, תורת החיים, יד בנימין תשע"ג, 299 עמודים

בירורים הלכתיים רבים נכתבו סביב היכולת לקום בימינו ולבנות את בית המקדש ולחדש את עבודת הקרבנות. בהקדמת העורכים לגיליון זה כבר הוזכר החיבור הראשון שנכתב בדורות האחרונים בעניין זה – חיבורו של הרב צבי הירש קאלישר "דרישת ציון".

ייחודו של הספר "עת חננה" הוא הניסיון לגשר בין שני קטבים, שלא תמיד הולכים יד ביד: בירור הלכתי מעמיק ביסודות ההלכה, החל במקורות תנאיים, דרך דברי הראשונים וכלה בדעות האחרונים – מחד גיסא; ומאיך גיסא – הרצון להנגיש את הדיון ההלכתי ואת מסקנותיו בפני הציבור הרחב, ובפרט לאותם אנשים אשר יש להם יד ורגל בדרכי הפסיקה ההלכתית אך אינם מצויים בסוגיות הקשורות ביכולת לחדש את עבודת המקדש. את ההנגשה עשה המחבר על ידי שימוש בלשון רהוטה ובאמצעים ויזואליים (חלוקה ברורה בין ציטוטים לדיונים, חלוקה לכותרות ולכותרות-משנה, והכול בצורה מרווחת ונאה).

מבין הסוגיות השונות בחר המחבר לעסוק בדברים המהווים תנאי הכרחי לעצם היכולת לחדש את עבודת המקדש: בניין המקדש בזמן שרוב ישראל בחר"ל, הקרבת קרבנות בזמן שהציבור טמא, ייחוס הכהנים, הכנת בגדי כהונה, זיהוי מקום קודש הקודשים ועוד (בעניין זיהוי מקום המזבח באופן ספציפי קיצר המחבר, ורק עסק בצד העקרוני של היכולת לזהותו ללא נביא).

בהקדמתו מתאר המחבר כיצד גמלה בליבו ההחלטה להתמסר לבירור סוגיות המקדש בעקבות הגירוש מגוש קטיף והחרבת בתי הצדיקים שהיו בו – על פי מאמר חז"ל בברכות (נב ע"ב): "אמר רבי יוחנן: מיום שחרב בית המקדש נגזרה גזרה על בתיהם של צדיקים שיחרבו".

שם הספר "עת לחננה" מעיד על הרצון העז של המחבר להצליח לצלוח את כל המחסומים ההלכתיים הניצבים בפני בניין בית המקדש וחידוש עבודת הקרבנות בימינו. עם זאת, בהקדמתו, כותב המחבר: "העיקרון שהנחה אותי בעבודתי היה, שלא להניח שום הנחה מראש, לא לחומרא ולא לקולא, אלא לבדוק את הדברים לאמיתתם, תהיה המסקנה אשר תהיה... החלטתי הייתה נחושה שלא לזלזל בשום

הערה ובשום צד של ספק שמעלים הפוסקים, ולא לקבל בקלות שום תירוץ של המתירים. לא ביקשתי לחפש היתרים דחוקים או לסמוך על סברות חלשות, אלא לברר את אמיתות העניינים ולהוציא הלכה פסוקה ומרווחת".

בכל בירור הלכתי, נתון הפוסק במתח עצום בין הרצון לברר את האמת לאמיתתה, ללא כל פנייה ו'אג'נדה הלכתית', ובין הרצון לפתור בעיה אקטואלית שנוצרה, כשלפעמים השיקול הכללי מטה לקולא ("כוח דהיתירא עדיף" וכדו') ולפעמים לחומרא ("למיגדר מילתא" וכדו') – וקל וחומר בענייני המקדש, שהרצון הכללי הוא רצון עז לראות את הבית השלישי בתפארתו וכוהנים בעבודתם. נראה שעל המתח השורר בין שני קטבים אלו חוברה תפילתו של רבי נחוניא בן הקנה בכניסתו לבית המדרש: "יהי רצון... שלא אכשל בדבר הלכה".

בסיום כל פרק ופרק, שואף המחבר לחתום בפסק הלכה חתוך וחד-משמעי – אף בדברים העומדים במחלוקת ראשונים או במחלוקת אחרונים. הכרעה הלכתית בסוגיות ציבוריות מתקבלת בדרך כלל על שולחנם של גדולי הדור, אולם אין הדבר מונע מכל דורש דבר ה' – "זו הלכה"; עפ"י שבת קלח ע"ב) לחתור לבירור הלכתי שלם ולאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא. נראה שלזה רומז המשך לשון תפילתו של רבי נחוניא בן הקנה: "וישמחו בי חבריי" (ולא נאמר: ויקבלו חבריי את דעתי), ובוודאי ראויים הדברים לעלות על שולחנם של מלכים ("מאן מלכי – רבנן"; עפ"י גיטין סב ע"א).

מנחה וזבח

עיונים בסוגיות יסוד בסדר קודשים

הרב דניאל וולף, ישיבת הר עציון, אלון שבות תשע"ג, 474 עמודים

ספרו העיוני של הרב דניאל וולף "מנחה וזבח" על סדר קודשים מהווה המשך לספרו הקודם "מנחה טהורה" על סדר טהרות, שיצא לאור בשנת תשס"ט, ולספרו הראשון "מנחה לאהרון" על סדר נשים.

בהקדמתו לספר מציין המחבר את החידוש שבספר זה על פני קודמיו – שנכתבו על ידי תלמידיו על פי סיכומי שיעורים שהעביר בפניהם – ואילו ספרו החדש הוא פרי עטו של המחבר.

הספר "מנחה וזבח" כולל עשרים ושנים בירורים מעמיקים בנושאים הקשורים למקדש וקודשיו (המילה "מנחה" פותחת את שמות כל ספריו, ואינה מציינת את העיסוק בהלכות מנחות, שאיננו כלול בספרו הנוכחי). הספר מחולק לארבעה שערים: "מקדש וקדשיר" (טעמי הקרבנות, מצוות בניין המקדש וכלי המקדש); "רשות הקדש" (בעלות ההקדש וענייני מעילה); "קדושה" (בירור המושג ואופן חלותה); ו"עבודת הקרבנות" (גדרי עבודת ההקרבה ופסולי טומאה ופיגול).

על שיטתו הלמדנית-בריסקאית של המחבר, ועל הרלוונטיות ההלכתית שלה, כבר כתב בהרחבה הרב אליקים קרומביין בסקירתו לספר "מנחה טהורה" שנדפסה במדור זה בגיליון י"ט (אדר תש"ע). במסגרת סקירת הספר החדש, רק נעמוד בקצרה על המשותף ועל השונה בין ספר זה לספרו של הרב יצחק שטרן שאותו סקרנו לפני כן.

כותרת-המשנה של "מנחה וזבח" היא "עיונים בסוגיות יסוד בסדר קדשים". כותרת קצרה זו ממצה את אשר מרחיב המחבר בהקדמתו. שישה סדרים למשנה, וכל סדר עוסק בפן מסוים בעבודת ה'. "לימוד סדיר של סדר קדשים תורם רבות להבנה עמוקה יותר בכל הנוגע לעולם המקדש, וככלל לקשר שבין האדם לבורא העולם – הן כציבור והן כיחידים". הזנחת העיסוק בענייני קודשים פוגעת בשלמות העסק בתורה (ובפרט בסוגיות שבהן קיים קשר הדוק בין סדר קודשים לשאר הסדרים). לפני הקדמת המחבר, מובאת בספר קריאתו של הרב אהרון ליכטנשטיין, מורו ורבו של המחבר (שפורסמה לראשונה **במעלין בקודש** גיליון כ"ג) להחזרת עטרת הלימוד בסדר קודשים ליושנה: "יתכן שדוקא בזמנינו קיים צורך לחיזוק לימוד זה במסגרת שיבת ציון והרחבת מפת לימוד התורה הכרוכה בה; דווקא בתקופתנו יש לשאוף להחזיר עטרה ליושנה ולהחדיר תכני וערכי לימוד ענייני קדשים בבניית עולמם הרוחני וזהותם התורנית של תלמידינו".

מבית מדרשו של הרב שטרן יוצאת קריאה מפורשת 'לעלות אל ההר', בכל המובנים, והעיסוק בענייני המקדש וקודשיו הוא חלק ממגמה מובהקת זו – לברר ולדרוש בהלכות המקדש כהכנה לבנינו המעשי. לעומת זאת, הקריאה היוצאת מהקדמת ספרו של הרב וולף (ובאה לידי ביטוי גם בתוכן הספר) היא לבטל את המחיצה הסמויה הקיימת בין "קדשים וטהרות" ל"אורח חיים וחושן משפט", ולהפוך את התורה כולה לתורת חיים כאשר היא נלמדת בשלמות. העיסוק השלם בתורה, שכולל את חלקי התורה העוסקים בקשר הישיר שבין האדם לא-לוהיו (קודשים) וטהרתו הפנימית (טהרות), ראוי ביחוד בזמננו, והוא חלק מן הציפייה לגאולה וההכנה המעשית לבניין המקדש.

כמובן ששני הצדדים הללו אינם סותרים זה לזה, וסקירת שני הספרים זה לצד זה הרי היא כקריאה לאחוז בשניהם, בבחינת "אחוז בזה וגם מזה אל תנח ידך".